

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 332:338.48:640.4
JEL Classification: L83

ДЕТЕРМІНАНТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТСЬКОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ: ГОТЕЛЬНИЙ КОМПЛЕКС

©2020 БОГДАН Н. М., ГАРДАУШЕНКО Н. А., СКРИЛЬ О. Р.

УДК 332:338.48:640.4
JEL Classification: L83

Богдан Н. М., Гардаушенко Н. А., Скриль О. Р.

Детермінанти конкурентоспроможності туристської галузі України: готельний комплекс

У статті досліджено діяльність готельного комплексу України як чинника конкурентоспроможності туристської галузі та розроблено підходи до визначення впливу діяльності готельного комплексу на розвиток туризму. Метою статті є наукове обґрунтування необхідності розвитку готельного господарства як чинника конкурентоспроможності туристської галузі України та розроблення підходів до оцінювання впливу діяльності готельного комплексу на розвиток туристської галузі. Для досягнення мети використано низку загальнонаукових і спеціальних методів досліджень, а саме: аналіз і синтез; абстрактно-логічний метод; метод порівняння; метод аналізу ієрархії; метод ентропії; метод економіко-математичного моделювання з використанням кореляційного та регресійного аналізу; комплексний підхід. У статті обґрунтовано необхідність розбудови туристської інфраструктури, до якої відноситься й готельний комплекс, що обумовлюється значенням туризму як одного із найбільш перспективних напрямів економічного розвитку України та її окремих місцевостей. Визначено, що, окрім туристських об'єктів, варто звернути увагу на забезпеченість туристської інфраструктури засобами розміщення. Для наукового обґрунтування впливу розвитку готельного комплексу на розвиток туристської галузі та оцінювання цього впливу проведено кореляційний аналіз чинників розвитку туристської галузі регіону, на основі аналізу здійснено оцінювання впливу діяльності готелів та інших закладів розміщення на доходи туристської галузі. В результаті проведеного дослідження встановлено, що туристська галузь сьогодні є важливим чинником соціально-економічного розвитку країн і регіонів, джерелом стабільного та динамічного збільшення надходжень до бюджету та чинником активізації цілої мережі галузей народного господарства, оскільки чинить мультиплікативний ефект на розвиток інших економічних галузей. Отже, важливим для України є об'єднання зусиль працівників туризму та наукових працівників різних сфер діяльності з метою створення програмного матеріалу для подальшого розвитку інфраструктури туризму в країні. Комплексні наукові дослідження у зазначеній сфері мають складати предмет подальших наукових розвідок.

Ключові слова: туристська галузь, готельний комплекс, чинники впливу, кореляційно-регресійний аналіз, розвиток.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-3-34-44>

Рис.: 7. **Табл.:** 9. **Бібл.:** 13.

Богдан Наталія Миколаївна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри туризму і готельного господарства, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: 148nika8@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8176-9721>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/F-6335-2019>

Гардаушенко Наталія Анатоліївна – магістр кафедри туризму і готельного господарства, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

Скриль Олена Русланівна – магістр кафедри туризму і готельного господарства, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова (вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002, Україна)

E-mail: skryl.elena98@gmail.com

UDC 332:338.48:640.4
JEL Classification: L83

Bogdan N. M., Gardaushenko N. A., Skryl O. R. Competitiveness Determinants of the Travel Industry in Ukraine: the Hotel Complex

The activity of Ukraine's hotel complex has been analyzed as a factor in the competitiveness of the travel industry; approaches to determining the impact of the hotel complex on tourism development have been suggested. The purpose of the article is to scientifically substantiate the necessity to develop hotel industry as a factor in the competitiveness of Ukraine's travel industry and to suggest approaches to assessing the impact made by hotel industry on the development of the travel industry. To achieve this goal, a number of general and special research methods have been used, namely: analysis and synthesis; abstract and logical method; comparison; hierarchy analysis method; entropy; mathematical modelling in Economics using correlation and regression analysis; integrated approach. The article substantiates the need to develop tourism infrastructure, including the hotel complex, which is determined by the importance of tourism as one of the most promising areas of economic development in Ukraine, in general, and its individual regions, in particular. It has been determined that, in addition to tourist attractions, it is worth paying attention to providing tourist infrastructure with accommodation. To give scientific background proving the impact of hotel complex

development on travel industry development and to assess this impact, a correlation analysis of the factors of travel industry development in a region has been carried out. The analysis results have been used as a ground for assessing the impact of hotels and other accommodation on tourism revenues. It has been found out that tourism industry today is an important factor in the social and economic development of various countries and regions, a source of stable and dynamic increase in budget revenues and a factor in activating the entire network of national economy sectors, as it has a multiplier effect on other economic sectors. Therefore, it is important for Ukraine to unite the efforts of tourism employees and researchers from different fields in order to create a framework for further development of the country's tourism infrastructure. Comprehensive research in this area can become the subject of further research.

Keywords: correlation and regression analysis, development, hotel complex, influencing factors, tourism industry.

Fig.: 7. **Tabl.:** 9. **Bibl.:** 13.

Bogdan Nataliia M. – Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Tourism and Hotel Industry, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Marshala Bazhanova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: 148nika8@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8176-9721>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/F-6335-2019>

Gardaushenko Nataliia A. – Master of the Department of Tourism and Hotel Industry, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Marshala Bazhanova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

Skryl Olena R. – Master of the Department of Tourism and Hotel Industry, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv (17 Marshala Bazhanova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: skryl.elena98@gmail.com

Вступ. Туристська індустрія є однією з найбільш динамічних галузей, що швидко розвиваються у світовому господарстві. Туризм входить до трьох найбільш експортних галузей, поступаючи нафтовидобувній промисловості й автомобілебудуванню, будучи найрентабельнішою сферою світового господарства. Основу розвитку туристської індустрії формують такі суттєві моменти:

- збільшення частки в'їзного туризму;
- зменшення диспропорції між ресурсним забезпеченням;
- пропагування національного туристського продукту;
- державна підтримка вітчизняного туризму.

Туристська галузь є важливим чинником стабільного й динамічного збільшення надходжень до бюджету та сприяє активізації і стимулюванню роботи цілої мережі галузей народного господарства: будівництва, торгівлі, сільського господарства, виробництва товарів народного споживання, транспорту та зв'язку тощо. Індустрія туризму має найбільш сильний ефект мультиплікатора, ніж більшість інших економічних галузей.

Але в цей час Україна має порівняно нерозвинену туристську інфраструктуру, особливо в деяких регіонах, що не дозволяє істотно збільшити розвиток іноземного туризму і залучити туристів у межах внутрішнього туризму між різними регіонами України. Як відомо, до основних складових туристичної індустрії України належить готельне господарство. Однак сьогодні можна констатувати відсутність висококонкурентних позицій у цьому секторі національної економіки. Інфраструктура закладів розміщення не відповідає міжнародним нормам проживання та відпочинку: недостатня кількість готельних підприємств, у структурі готельних підприємств – низька частка закладів високої категорії, матеріально-технічна база застаріла та потребує модернізації, відсутні сучасні засоби зв'язку й інформаційних комунікацій, ефективні та надійні системи захисту, які становлять передумову високого рівня якості послуг [1].

З огляду на зазначене вище, актуальності набувають дослідження щодо виявлення потенціалу підвищення конкурентоспроможності туристської галузі України в умовах кризи шляхом активізації чинників її розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених займалися дослідженням проблем і перспектив розвитку туристської галузі, серед них: Г. Алейнікова, І. Балабанов [2], Р. Балашова [3], Ф. Бойченко [4], І. Зорін, В. Квартальнов [5], В. Кицяк, О. Любіцева, Г. Михайліченко, І. Писаревський, Т. Ткаченко [6], І. Школа та ін.

Питанням розвитку готельного комплексу як визначальної складової туристичної привабливості присвячені роботи В. Гал'періна, Б. Кандінова, В. Кицяка, О. Любіцевої [7], А. Мазаракі, М. Мальської, Т. Ткаченко [6], Н. Чорненької, І. Школи та ін.

Однак, незважаючи на достатню кількість наукових досліджень в галузі туризму і готельного господарства, недостатньо розроблені підходи до комплексного оцінювання впливу розвитку готельного господарства на розвиток туристичної галузі.

Метою статті є наукове обґрунтування необхідності розвитку готельного господарства як чинника конкурентоспроможності туристської галузі України та розроблення підходів до оцінювання впливу діяльності готельного комплексу на розвиток туристської галузі.

Виклад основних результатів і їх обґрунтування. Згідно з даними UNWTO, Україна займає лише 75 місце за внеском іноземних туристів у галузь. Отже, можна стверджувати, що Україна не може бути експортною країною в туризмі на сучасному етапі розвитку [8]. До того ж галузь потребує скорочення виїзного туризму та збільшення потоків внутрішнього, що допоможе зменшити відтік іноземної валюти до економік інших країн.

За оцінками експертів, вітчизняна туристська галузь знаходиться в стані стагнації та потребує докорінних змін у підходах до її розвитку. Проте Україна має вагомий передумови, щоб увійти до найбільш розвинутих у турист-

ському відношенні регіонів Європи. Україна має вигідне геополітичне розташування, комфортні мікрокліматичні умови, різноманітний ландшафт, унікальну флору та фауну, історико-культурну, архітектурну спадщину, розвинуту мережу транспортного сполучення, достатні людські, матеріальні, у т. ч. природно-оздоровчі ресурси.

З розвитком нової туристичної інфраструктури, а також завдяки жорсткій конкуренції в галузі з'являються нові ідеї щодо розвитку туризму. Сьогодні ми маємо величезну кількість видів туризму і безліч варіантів, форм і можливостей відпочинку та проведення дозвілля, що вимагає розбудови туристської інфраструктури, до якої відноситься і готельний комплекс.

Туризм, як чинник матеріального і духовного розвитку, є найважливішою комунікабельною і високорентабельною сферою соціальної діяльності суспільства. Сучасний туризм є одним із найбільш перспективних напрямів економічного розвитку України, окремих місцевостей.

Туризм стає ефективним засобом формування ринкового господарювання, надходження чималих коштів до державного та місцевих бюджетів. Туристська галузь має взаємний зв'язок з багатьма сферами народного господарства, насамперед: побутове, готельне, торговельне обслуговування, транспорт, будівництво, виробництво товарів широкого вжитку, медицина, освіта, спорт, культура.

У сучасних реаліях основою аналізу характеру розвитку туризму в країнах і регіонах є визначення статистичної інформації щодо обсягів туристичних потоків, відвідування місць тимчасового перебування та громадського харчування, закладів розваг тощо.

Наша країна має значний потенціал для розвитку в'їзного і внутрішнього культурно-пізнавального туризму. На державному обліку в Україні перебуває понад 130 тис. пам'яток, з них: 57206 – пам'ятки археології (418 з яких національного значення), 51364 – пам'ятки історії (147), 5926 – пам'ятки монументального мистецтва (45), 16293 – пам'ятки архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтні (3541) [9].

До 70 % об'єктів культурної спадщини перебуває в незадовільному стані (кожен десятий об'єкт в аварійному) та потребує проведення робіт з реставрації або реконструкції, облаштування для туристських відвідувань [10].

Крім туристських об'єктів, варто звернути увагу на забезпеченість туристичної інфраструктури засобами розміщення. Слід зазначити, що рівень забезпечення засобами розміщення і кадрами за регіонами України не є однаковим. Серед областей виділяються такі туристські центри, як Київ, Дніпропетровськ, Львів, Одеса, Харків, де зосереджена значна частина великих готелів і більша частка працівників готельного господарства. Так, у 13 містах України сконцентровано більше 30 % спеціалістів готельної справи [10]. Сформована різниця між кон'юнктурою ринку туристських послуг у різних містах і регіонах України є досить сталою, тому вона має бути об'єктом досліджень, основна мета яких – ефективніше проводити кадрове забезпечення підприємств туристської галузі в розрізі міст і регіонів для подальшого розвитку туризму.

На сьогодні туристський ринок, зокрема готельне господарство як одна з основних його складових, функціонує не повною своєю силою, туристи не розглядають Україну як потенційний варіант для мандрівки, міжнародні та закордонні туроператори та турагенції не пропонують Україну на ринку туристських послуг. Однак Україна – гарна можливість відпочинку для закордонного бюджетного туриста. Якщо обмежений бюджет, а мандрувати є бажання, то можна отримати багато естетичного задоволення відвідавши Україну.

Індустрія туризму функціонує як міжгалузевий комплекс. Основу туристської сфери регіону складають підприємства-суб'єкти туристської діяльності, тобто туристські підприємства – туроператори та турагенти, засоби розміщення, туристські об'єкти тощо.

Дані за кількістю турпідприємств України наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Кількість суб'єктів туристської діяльності по Україні

Роки	Кількість суб'єктів туристської діяльності по Україні, од.	
2005	2828	
2006	3052	
2007	3833	
2008	3631	
2009	2937	
2010	2829	
2011	2442	
2012	2880	
2013	2859	
2014	2198	
2015	3182	
2016	2506	
2017	1743	
2018	1833	
Зміни 2018/2005	Абсолютні, од.	Відносні, %
	-995	-35,2

Джерело: [11]

Аналізуючи табл. 1, можна дійти висновку, що кількість суб'єктів туристської діяльності в Україні відображає тренд падіння. Так, найбільша кількість підприємств – у 2007 році, найменша – у 2017 році. За період, що досліджувався, кількість турпідприємств знизилась на 35 % (рис. 1).

Показники, що демонструють ефективність функціонування ринку туристських послуг, відображають, в першу чергу, фінансовий аспект діяльності. Це такі показники, як доходи від туристської діяльності, витрати, середньооблікова кількість працівників, обов'язкові платежі тощо.

Аналіз доходів від туризму в Україні надано в табл. 2 та на рис. 2.

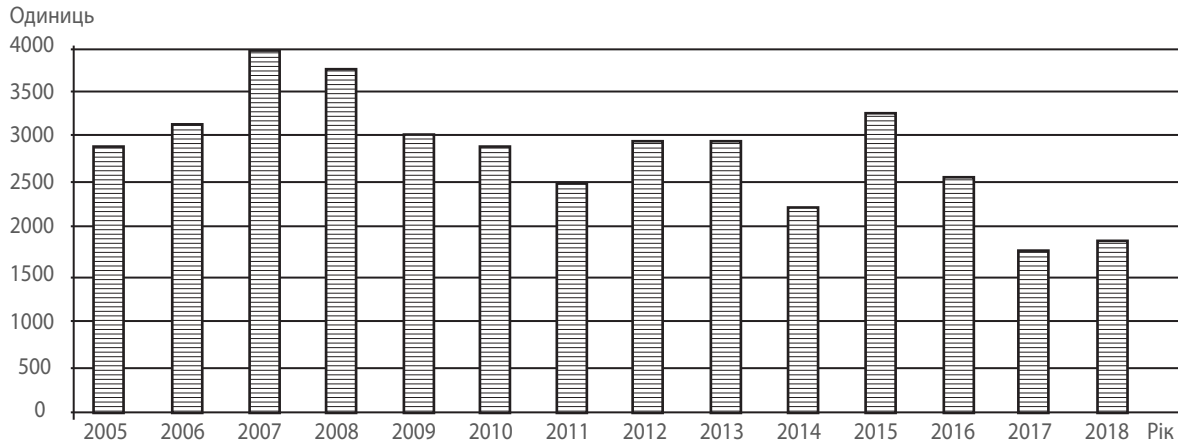

Рис. 1. Динаміка кількості суб'єктів туристської діяльності по Україні, од.

Джерело: [11]

Таблиця 2

Закінчення табл. 2

Доходи від надання туристських послуг України

Роки	Дохід від надання туристичних послуг підприємств України, млн грн
1	2
2005	7200,86
2006	8100,67
2007	10800,14
2008	14900,05
2009	15700,31
2010	12560,18
2011	4937,15
2012	6991,31
2013	6496,8

1	2	
2014	5432,7	
2015	4797,73	
2016	9458,53	
2017	10522,52	
2018	21069,93	
Зміни 2018/2005	Абсолютні, од.	Відносні, %
	13869,07	192,6

Джерело: [11]

Усього доходи від надання туристських послуг зросли майже в 3 рази. Найменша величина спостерігалась у 2014 році, а найбільша – у 2018 році.

Кількість обслугованих туристів надано в табл. 3 та на рис. 3.

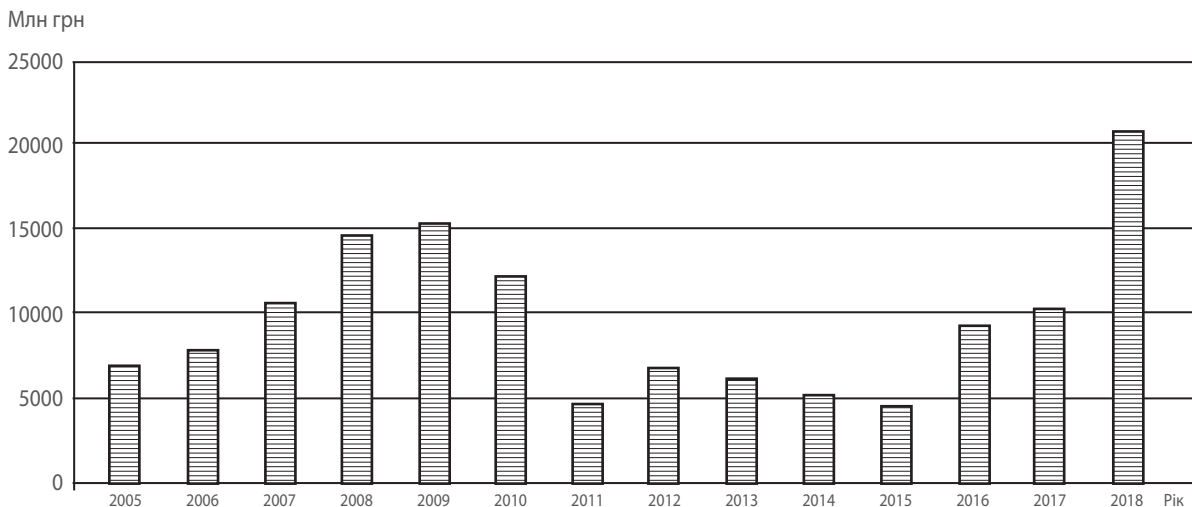

Рис. 2. Доходи від реалізації туристських послуг України, млн грн

Джерело: [11]

Таблиця 3

Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, осіб

Роки	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, усього	У тому числі		
		в'їзні (іноземні) туристи	виїзні туристи	внутрішні туристи
2011	2199977	234271	1250068	715638
2012	3000696	270064	1956662	773970
2013	3454316	232311	2519390	702615
2014	2425089	17070	2085273	322746
2015	2019576	15159	1647390	357027
2016	2549606	35071	2060974	453561
2017	2806426	39605	2289854	476967
2018	4557447	75945	4024703	456799

Джерело: [11]

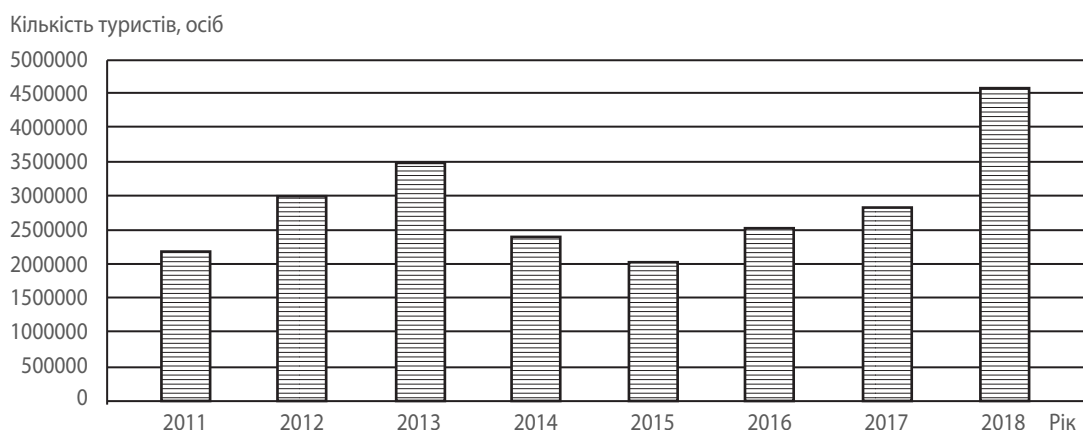

Рис. 3. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, осіб

Джерело: [11]

Однією з найважливіших характеристик стану розвитку туристської галузі є структура турпотуку (табл. 4 та 5).

Залучення інвестицій в підприємства галузі туризму характеризують привабливість туристської галузі для інвесторів (табл. 6 та рис. 4).

Обсяги інвестицій в діяльність готелів і ресторанів зменшилися на 25 %.

Однією з передумов розроблення обґрунтованої маркетингової політики готельного господарства в межах туристської інфраструктури є виявлення тенденцій, що виявляються на ринку готельних послуг. Аналіз розви-

Таблиця 4

Структура в'їзного турпотуку в Україну у 2018 році, осіб

Показник	Кількість іноземних громадян, усього	Із них – за метою поїздки						
		службова, ділова, диплом.	туризм	приватна	навчання	працевлаштування	імміграція (постійне місце проживання)	культурний та спортивний обмін, реліг.
Усього	14229642	88976	38958	13741653	4521	2640	4027	348867
%	100	0,63	0,27	96,57	0,03	0,02	0,03	2,45

Джерело: [11]

Таблиця 5

Структура виїзного турпотоку в Україну у 2018 році, осіб

Показник	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон – усього	Із них – за метою поїздки		
		службова поїздка	організований туризм	приватна поїздка
Усього	26437413	97271	120887	26219255
%	100	0,37	0,45	99,18

Джерело: [11]

Таблиця 6

Обсяги інвестицій в основний капітал діяльності готелів та ресторанів тис. грн

Показник	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Зміни	
								Абсол.	Відн.
Діяльність готелів	610720	1232364	1510621	1423175	774322	1139646	1014478	403758	66,1
Надання інших місць для тимчасового проживання	606906	968426	1068801	788557	371720	509495	332364	-274542	-45,2
Діяльність ресторанів	226268	357895	514173	333974	334298	413549	361861	135593	59,9
Діяльність барів	19393	22116	95090	16443	17210	37715	15987	-3406	-17,6
Діяльність їдалень та послуги з доставки готової їжі	20081	32870	33161	26860	25071	124894	118580	98499	490,5
Усього	1483368	2613671	3221846	2589009	1522621	2225299	1843270	359902	24,26

Джерело: [11]

Динаміка інвестицій, тис. грн

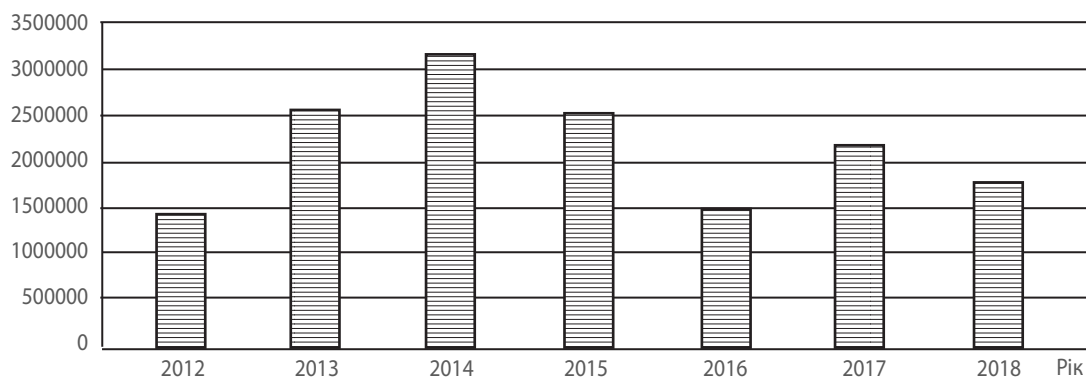

Рис. 4. Динаміка інвестицій в готельно-ресторанну сферу України, тис. грн

Джерело: [11]

тку готельного господарства України за останні 15 років дозволяє виділити принаймні два періоди, у межах яких тенденції виявилися протилежними. У 1993–2005 роках показники потужності готельного господарства неспинно зменшувалися – кількість готелів зменшилася на 28 %. Серед основних чинників попиту на готельне обслуговування

та пропозиції готельних послуг на початку аналізованого періоду переважали: економічний спад, інфляційні процеси, погіршення добробуту населення, фінансова нестабільність підприємств [12].

Наприкінці цього періоду додалися чинники структуризації матеріально-технічної бази підприємств готельно-

го господарства шляхом зменшення багатомісних, низько-рентабельних номерів, скорочення кількості місць у номері для підвищення якості готельного обслуговування.

Починаючи з 2005 року спостерігається зростання техніко-економічних показників готельного господарства України. За останні два роки їхня кількість збільшилася майже на 80 одиниць, або на 6,5 %, завдяки створенню нових готелів. Найбільше зростання кількості підприємств готельного господарства відбулося у Львівській області – на 10, у місті Києві – на 8, у Чернівецькій – на 5, в Івано-Франківській – на 4, в Житомирській області – на 3 підприємства відповідно. Зараз в Україні найбільше підприємств готельного господарства розміщено у Києві (9,2 % від загальної кількості), Львівській (8,7 %), Дніпропетровській (8,4 %), Одеській (6,0 %) та Харківській (5,5 %) областях [12].

Таким чином, ринок готельних послуг сконцентрований переважно у культурних, ділових, індустріальних і туристських центрах, місцях відпочинку туристів, зонах транспортного руху міжнародного значення.

Про розвиток ринку готельних послуг свідчить кількість готельних місць на одну тисячу населення країни. Згідно з міжнародними стандартами цей показник має становити щонайменше 10. Враховуючи кількість населення України, кількість готельних місць тут повинна становити 460–470 тис. Функціонує ж значно менше – 111 тис., тобто обсяги пропозиції готельних місць нижчі від міжнародного нормативу в понад чотири рази.

Згідно з даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), середня завантаженість у готелях світу становить 65–75 % [8]. В Україні цей показник коливається від 13 % у Херсонській області до 63 % у м. Києві.

Здійснення кількісного та якісного рівня розвитку інфраструктури сфери гостинності потребує необхідності системного та комплексного аналізу інвестування в окремі регіони й сегменти готелів. Реалізація інвестиційних проєктів передбачає вивчати основні параметри діяльності готелів – використання готельних місць різного класу, ди-

наміки середньої ціни номерів, тенденції попиту на основних зарубіжних ринках, а також комплекс інформації, пов'язаної із загальною стратегією розвитку окремих туристських і курортних центрів.

Глобалізація світової економіки і трансформаційні процеси в національній економіці зумовлюють інтенсифікацію ділових, наукових і культурних обмінів, зростання в соціальній структурі частки осіб середнього достатку. Роль висококатегорійних готелів і попит на високоякісні послуги в розвитку ділової інфраструктури України збільшуватиметься. Тому в перспективі важливо брати до уваги принципи створення сучасної туристської інфраструктури, здійснювати маркетингові дослідження шляхів і методів підвищення інвестиційної привабливості проєктів будівництва, модернізації засобів розміщення, розвитку економічно найпривабливішого – ділового туризму.

Актуальність і перспективність такого виду туризму в Україні зумовлює необхідність відкриття у всіх великих містах – важливих функціональних центрах – чотиризіркових готелів [9].

Як було зазначено вище, готельне господарство є одним з основних структурних елементів туристської сфери, тому кількість та ефективність роботи засобів розміщення надасть додаткову картину для розуміння діяльності туристської галузі України (табл. 7 та рис. 5).

За даними табл. 7 та рис. 5, кількість колективних засобів розміщування в Україні зменшилася майже на 20 %; кількість місць у КЗР зменшилася на 47 %; кількість осіб, що перебували у КЗР, зменшилася на 6 %, з них кількість іноземців зменшилася на 35 %.

Туристська галузь кожної країни має певні особливості через вплив конкретних чинників (у цьому випадку розглядається вплив готельного комплексу). Україна не входить до групи лідерів з розвитку туристсько-рекреаційної діяльності, але має значні перспективи. Тому визначення чинників та оцінка їх впливу на туристську діяльність в Україні можуть бути використані для розроблення програм розвитку туризму [9].

Таблиця 7

Колективні засоби розміщування в Україні

Рік	Кількість колективних засобів розміщування, од.		Кількість місць у КЗР, тис. од.		Кількість осіб, що перебували у КЗР, тис. осіб			
	Абсол.	Відн.	Абсол.	Відн.	усього		з них іноземці	
2011	5882		567,3		7426,9		1427,7	
2012	6041		583,4		7887,4		1554,8	
2013	6411		586,6		8303,1		1665,1	
2014	4572		406,0		5423,9		551,5	
2015	4341		402,6		5779,9		665,8	
2016	4256		375,6		6544,8		863,7	
2017	4115		359,0		6661,2		824,5	
2018	4719		300,0		7006,2		917,9	
Зміни 2018/2011	Абсол.	Відн.	Абсол.	Відн.	Абсол.	Відн.	Абсол.	Відн.
	-1163	-19,8	-267,3	-47,1	-420,7	-5,7	-509,8	-35,7

Джерело: [11]

Динаміка, од.

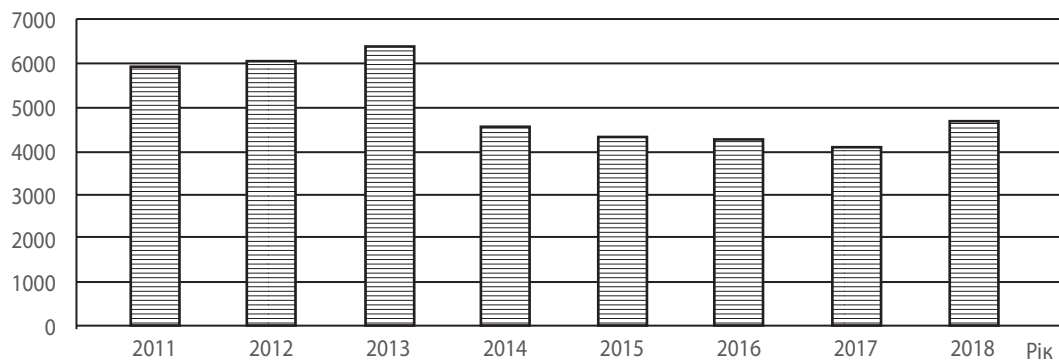

Рис. 5. Динаміка колективних засобів розміщування в Україні, од.

Джерело: [11]

Для виявлення взаємозв'язку між чинниками проведено кореляційний аналіз чинників розвитку туристської галузі регіону за допомогою програми «Statistica» (табл. 8).

Отже, кореляційний аналіз показав, що багато наведених показників взаємопов'язані між собою, вони мають вплив один на одного і розвиваються взаємно. Зокрема, серед інших, вище середньої додатну кореляцію можна прослідкувати між такими показниками:

- 1) діяльність готелів і надання інших місць для тимчасового проживання із кількістю суб'єктів туристської діяльності та інвестиціями в діяльність готелів і ресторанів;
- 2) кількість суб'єктів туристської діяльності із діяльністю готелів і надання інших місць для тимчасового проживання та кількістю туристів, обслугованих суб'єктами туристської діяльності;

Таблиця 8

Результати кореляційного аналізу показників туристської галузі України

Показники туристської галузі України	доходи від надання туристських послуг	діяльність готелів і надання інших місць для тимчасового проживання	кількість суб'єктів туристської діяльності	інвестиції в діяльність готелів і ресторанів	середньооблікова чисельність працівників у туристській сфері	кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристської діяльності
доходи від надання туристських послуг	1,00	0,78	0,56	0,33	0,42	0,97
діяльність готелів та надання інших місць для тимчасового проживання	0,78	1,00	0,66	0,64	0,37	0,56
кількість суб'єктів туристської діяльності	0,56	0,66	1,00	0,58	0,47	0,64
інвестиції в діяльність готелів та ресторанів	0,33	0,64	0,58	1,00	0,6	0,73
середньооблікова чисельність працівників у туристській сфері	0,42	0,37	0,47	0,6	1,00	0,74
кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристської діяльності	0,97	0,56	0,64	0,73	0,74	1,00

Джерело: розроблено авторами

3) інвестиції в діяльність готелів та ресторанів із середньообліковою чисельністю працівників у туристській сфері та кількістю туристів, обслугованих суб'єктами туристської діяльності.

Дуже сильна кореляція має місце між доходами від реалізації туристських послуг та діяльністю готелів і наданням інших місць для тимчасового проживання (рис. 6).

На основі результатів кореляційного аналізу здійснено регресійний аналіз між доходами від реалізації туристських послуг і діяльністю готелів та надання інших місць для тимчасового проживання – коефіцієнт кореляції $r = 0,96$.

Для початку потрібно перевірити гіпотезу про значущість регресійної моделі. Для цього необхідно провести дисперсійний аналіз.

Результати дисперсійного аналізу наведені на рис. 7.

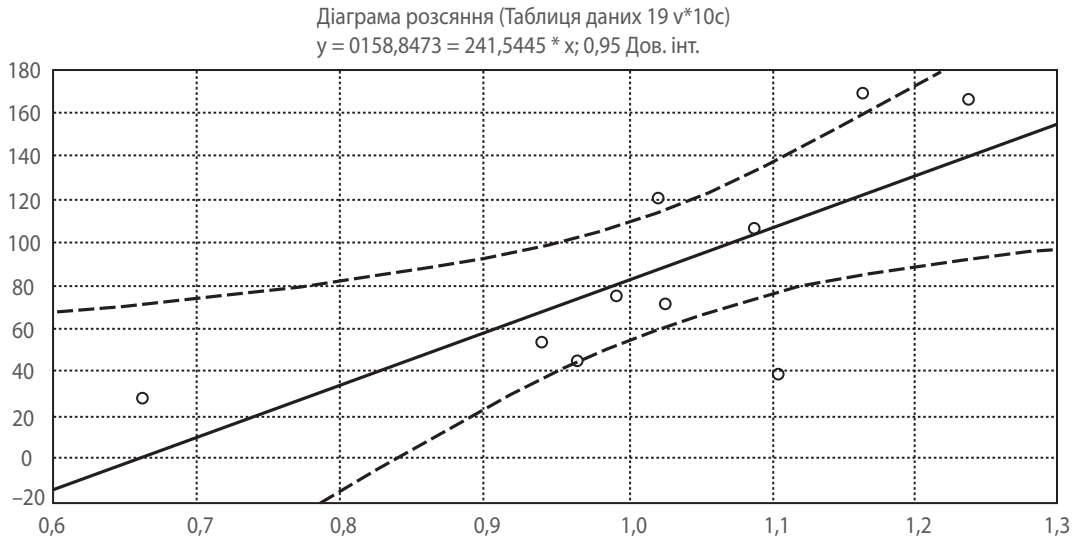

Рис. 6. Діаграма розсіяння залежної змінної

Джерело: розроблено авторами

Regression Summary for Dependent Variable: Кільк. тур. (Spre						
R= ,96076264 R²= ,92306485 Adjusted R²= ,91024233						
F(1,6)=71,988 p<,00015 Std. Error of estimate: 273,89						
N=8	Beta	Std. Err. of Beta	B	Std. Err. of B	t(6)	p-level
Intercept			-544,215	578,0963	-0,941392	0,382844
Кільк тур	0,960763	0,113237	0,959	0,1130	8,484560	0,000147

Рис. 7. Дисперсійний аналіз регресійної моделі

Джерело: розроблено авторами

З проведеного дисперсійного аналізу видно, що $p = 0,000147$, що менше, ніж $\alpha = 0,05$, а це значить, що гіпотеза про відсутність лінійного зв'язку між результативною і факторною ознаками не підтверджується, тобто зв'язок присутній.

Результати регресійного аналізу продемонстрували, що відповідні коефіцієнти регресії є статистично значущими, оскільки ймовірність p менше обраного рівня значущості 0,005.

Параметри моделі для залежної змінної – доходи від надання туристських послуг – наведені в табл. 9.

Проаналізувавши табл. 9, можна дійти висновку, що регресійна модель значуща і лінійний зв'язок між незалежним фактором і результативною ознакою є сильним, оскільки коефіцієнт кореляції R має дуже високе значення і дорівнює 0,96.

Отже, за результатами проведеного аналізу встановлено, що зміна незалежного фактора «діяльність готелів та надання інших місць для тимчасового проживання» значно впливає на залежну змінну «доходи від надання туристських послуг».

Як засвідчують результати дослідження сучасного стану готельної сфери в Україні, саме від активізації її розвитку, рівня інвестування значною мірою залежить реальний стан туристичної інфраструктури в державі. Для ефективної діяльності готельної сфери потрібна гнучка система державного стимулювання цієї галузі, розроблена у нормативно-законодавчій базі [13]. Необхідно також збільшити кількість засобів розміщення різних категорій з чіткою диференціацією в спеціалізації пропонуваніх послуг гостинності, вдосконалити управління готельними підприємствами в умовах динамічного соціально-

Параметри та значущість регресійної моделі для залежної змінної – доходи від надання туристських послуг в Україні

Модель	Параметри моделі				
	коефіцієнт кореляції R	коефіцієнт детермінації R ²	рівень значущості p	критерій Фішера F	критерій Стьюдента t
$y = 0,959x - 544,215$	0,96076	0,92306	0,000147	71,988	8,48456

Джерело: розроблено авторами

економічного простору та розширення туристської діяльності, поліпшити якість готельних послуг, ефективність маркетингу і взаємодії на туристському ринку сучасних готелів, а на державному рівні максимально підтримувати формування національних готельних ланцюгів, які впроваджують нові стандарти готельного сервісу, єдині підходи до організації управління. Саме розвиток готельного комплексу сприятиме підвищенню туристської привабливості України та активізації розвитку туристської галузі.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

В результаті проведеного дослідження встановлено, що туристська галузь сьогодні є важливим чинником соціально-економічного розвитку країн і регіонів, джерелом стабільного й динамічного збільшення надходжень до бюджету та чинником активізації цілої мережі галузей народного господарства, оскільки справляє мультиплікативний ефект на розвиток інших економічних галузей.

Обґрунтовано, що в цей час Україна має порівняно нерозвинену туристську інфраструктуру, особливо, в деяких регіонах, що не дозволяє істотно збільшити розвиток як іноземного, так і внутрішнього туризму. Доведено необхідність активізації розбудови інфраструктури закладів розміщення, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності туристської галузі України на міжнародному туристичному ринку. Досліджено сучасний стан і структуру готельного комплексу України, виявлено невідповідність нормам проживання та відпочинку.

Для створення сучасної туристської інфраструктури необхідні такі заходи, як проведення цільових маркетингових досліджень, пошук і впровадження шляхів і методів підвищення інвестиційної привабливості проектів будівництва, модернізації засобів розміщення розвитку економічно найпривабливішого виду туризму – ділового.

Для наукового обґрунтування впливу розвитку готельного комплексу на розвиток туристської галузі та оцінювання цього впливу проведено кореляційний аналіз чинників розвитку туристської галузі регіону, на основі аналізу здійснено оцінювання впливу діяльності готелів та інших заходів розміщення на доходи туристської галузі.

Отже, важливим для України є об'єднання зусиль працівників туризму і наукових працівників різних сфер діяльності з метою створення програмного матеріалу для подальшого розвитку інфраструктури туризму в країні. Комплексні наукові дослідження у зазначеній сфері мають складати предмет подальших наукових розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Севастьянова С. А. Региональное планирование развития туризма и готельного хозяйства. М. : КНОРУС, 2007. 250 с.
2. Балабанов И. Т. Экономика туризма. М. : Финансы и статистика, 2003. 176 с.
3. Балашова Р. И. Развитие туристического предприятия: теория та практика : монография. Донецк : Вебер, 2009. 343 с.
4. Бойченко Ф. А. Стратегия развития индустрии туризма в экономике региона : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.04. Донецьк, 2007. 14 с.
5. Квартальнов В. Менеджмент в туризме. М. : Финансы и статистика, 2010. 359 с.
6. Ткаченко Т. И. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія. Київ : КНТЕУ, 2006. 537 с.
7. Любичева О. О. Ринок туристичних послуг. Київ : Альтерпрес, 2002. 232 с.
8. UNWTO. URL: <http://media.unwto.org/content/infographics>
9. All Ukraine : інформ.-аналіт. портал. URL: <https://all-ukraine.com.ua/ru/glavnaya.html>
10. Федулова Л. І. Інноваційні контури розвитку туризму *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 2 (56). С. 137–147.
11. Статистична інформація // Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html
12. Богдан Н. М. Інструменти формування стратегії розвитку туризму в Україні: реалізація регіонального туристичного потенціалу. *Інтелект XXI*. 2019. № 5 (19). С. 18–24.
13. Двоєзерська В. С. Тенденції державного регулювання розвитку туризму і діяльності курортів в Україні. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. 2010. № 1. С. 20–24.

REFERENCES

- All Ukraine : inform.-analit. portal. <https://all-ukraine.com.ua/ru/glavnaya.html>
- Balabanov, I. T. *Ekonomika turizma* [Tourism Economics]. Moscow: Finansy i statistika, 2003.
- Balashova, R. I. *Rozvytok turystychnoho pidpriemstva: teoriia ta praktyka* [Development of a Tourist Enterprise: Theory and Practice]. Donetsk: Veber, 2009.
- Bohdan, N. M. "Instrumenty formuvannia stratehii rozvytku turyzmu v Ukraini: realizatsiia rehionalnoho turystychnoho potentsialu" [Tools for Forming a Strategy for Tourism Development in Ukraine: The Realization of Regional Tourism Potential]. *Intelekt XXI*, no. 5(19) (2019): 18-24.

Boichenko, F. A. "Stratehiia rozvytku industrii turizmu v ekonomitsi rehionu" [Strategy for the Development of the Tourism Industry in the Region's Economy]: *avtoref. dys. ... kand. nauk z derzh. upr.*: 25.00.04, 2007.

Dvoiezerska, V. S. "Tendentsii derzhavnoho rehuliuvania rozvytku turizmu i diialnosti kurortiv v Ukrainy" [Trends in State Regulation of Tourism Development and Resort Activities in Ukraine]. *Derzhava ta rehiony. Seriia «Derzhavne upravlinnia»*, no. 1 (2010): 20-24.

Fedulova, L. I. "Innovatsiini kontury rozvytku turizmu" [Innovative Contours of Tourism Development]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 2(56) (2006): 137-147.

Kvartalnov, V. *Menedzhment v turizme* [Tourism Management]. Moscow: Finansy i statistika, 2010.

Liubitseva, O. O. *Rynok turystychnykh posluh* [Travel Services Market]. Kyiv: Alterpres, 2002.

"Statystychna informatsiia" [Statistical Information]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html

Sevastianova, S. A. *Rehionalne planuvannia rozvytku turizmu i hotelnoho hospodarstva* [Regional Planning of Tourism and Hotel Development]. Moscow: KNORUS, 2007.

Tkachenko, T. I. *Stalyi rozvytok turizmu: teoriia, metodolohiia, realii biznesu* [Sustainable Development of Tourism: Theory, Methodology, Business Realities]. Kyiv: KNTEU, 2006.

UNWTO. <http://media.unwto.org/content/infographics>

Стаття надійшла до редакції 12.08.2020 р.